

Son halife Abdülmecid'in korkak ve çekingen de olsa milletin kurtuluş savaşını sempati ile takibet-ği bu odada tavanlara kadar çıkan kitapların çoğunu merakla okumuş olmasına rağmen hayatı ve hakikati kavramakta çok gecikmiş olduğunu bu yazı bize bir daha anlatmış olacaktır.

(Resim: Aziz Faikoğlu)

TARİH ve HATIRALAR

Veliaht Abdülmecit Efendinin Anadolu'ya Davet Edildiği ve Hilâfetin Tebliğ Olunduğu Oda...

Yazan : Halûk Y. ŞEHİSUVAROĞLU

DOLMABAĞÇE SARAYININ Veliaht dairesinin selâmlık kısmında üst katta deniz üstünde baştan ikinci oda Abdülmecit Efendinin kütüphanesiydi.

Tavanı tırse renginde göbekli ve kenarları gemi resimlerle süs- lü salonun dört penceresi ve kar- şılıklı iki kapısı vardır. Selâmlık sofasından kütüphaneye girilince karşı kapıya kadar olan kısım kitaplıklarla bölünmüş ve karşı kapı yanından pencerelere doğru duvar boyunca da yine kitaplıklar işgal etmiştir.

Bir L harfi teşkil eden bu kü- tüphanenin ortasında Velihahtın büyük, uzun yazı masası duruyor ve bunun önünde oturulunca ar- kası kapıya gelmek üzere bir ma- roken yuvarlak iskemle yer al- mış bulunuyordu. Yazı masasının iki yanında üzerleri Hereke ku- maş kaplı kötükler, pencerelerin önüne ayaklı büyük bir küre ve selâmlık kapısı tarafındaki duvar dibine de bir yazıhane konulmuş- tu.

Kitap rafları kıymetli eserlerle doluydu. Üst kısımları meşhur hattatların yazıları süslüyordu. Abdülmecit Efendi bu odada ok- kur, yazar, bazı akşamlar harem- den kadınları da gelerek burada kendisiyle görüşürlerdi.

Son Osmanlı Velihahtı büyük harbin acıklı sonucunu, müta- reke yıllarının ıstıraplı günlerini burada yaşamıştı. Hemen her haf- ta gazete başmakalelerinden, ba- zı siyasî şahsiyetlerle yaptığı gö- rüşmelerden mülhem olarak Pa-

şağa uzun arızalarını bu masa üstünde yazar ve onların netice- lerini ümitle beklerdi.

Abdülmecit Efendi Anadolu mücadelesini bu odadan alâkayla takip ediyor, bu mücadele taraf- talarının fikirlerini ekseriya bu- rada dinliyordu.

1920 yılında Mustafa Kemal Paşanın İstanbul'a gizlice gelen mümessili Yümnü Bey (emekli general, Ulaştırma Bakanı Yüm- nü Üresin) bu odada Abdülmecit Efendiye, Anadolu'ya davet olun- duğunu bildirmişti. Son Veliaht bu haberin bütün korkulu ihtil- mallerini, tereddütlerini, heyecan- larını bu odada duymuş ve yine aynı yerde, Mustafa Kemal Paşanın mümessiline, daveti kabul e- demeyeceğini bildirmişti.

Emekli General Yümnü Üresin bu tarihi mülâkatını şöyle nak- letmektedir:

Mecit Efendi beni görünce telâş etti:

— Niçin kendini benim için teh- likelere atıyorsun, dedi.

— Bizim mesleğimiz tehlikeler- le doludur. Vatan için her hizmet tehlikeli de olsa şerefli, cevabı verdim.

Benim gelişimden memnun ol- duğunu gizliyemiyordu. Mektup- ları kendisine verdim. Şifâhen de Mustafa Kemal Paşanın ve hükü- metin kendisini beklediğini, daima fikren desteklediği Anadolu hare- ketini bu davete icabetle kuvvet- lendireceğini, bu suretle hanedanı- na da müstesna bir hizmet ifası- na imkân ve fırsat bulmuş olaca-

ğım, iki senedenberi kavradığım şahsiyetine, haleti ruhiyesine ve hassasiyetine uygun bir ifade ile söyledim.

Böyle bir teklif karşısında kal- maktan ve hele kendi sempatisi- nin ve müsbet hareketima Musta- fa Kemal Paşa tarafından bilinip ifade ve takdir edilmesinden duy- duğu memnuniyeti gizliyemiyor ve bu mevzu gözlerinin parlamasından belli oluyordu. Yarım saat kadar bu mevzu üzerinde görü- şük, Padişah ile Damat Ferid'in ve hükümetin yaptığı işler üzün- de konuştuktan sonra dedi ki:

— Bana birkaç gün müsaade edin, kendilerine güvendiğimi un- sanlarla görüşeyim, onların da fikrini alayım, ondan sonra görü- şelim...

Kimlerle görüşmek istediğini sordum.

— Eski Sadrazam ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa, eniştsi ve eski Dahiliye Nazırlarından Mehmet Şerif ve diğer eniştsesi Halit Paşa ile görüşeceğimi söy- ledi...

Yümnü Bey Velihahtı iki gün sonra tekrar ziyaret ettiği vakt Abdülmecit Efendi tereddütler ve üzüntüler içindeydi. Mustafa Ke- mal Paşanın davetine müsbet ce- vap veremiyor ve mümessiline son olarak sunları bildiriyordu: (Anadoluya geçmeyi ve bu müe- deleye katılmayı çok isterdim, fakat bu karar ve hareketin al- levi vaziyetimizde yâni hanedanın vaziyetinde nasıl bir değişiklik göstereceğini, bunun millet ve

memlekete faydalı olup olmayaca- ğını sarahatle anlayınca kadar intizarım müreccah olduğunu dü- şünmekteyim..)

O günden sonra vak'alar sür- atle inkişaf etmiş ve Anadolu'da büyük zafer kazanılmıştı. 17 Kasım 1922 Cuma günü VI. Mehmet Vahideddin'in İstan- bulu terkettiği haberini Velihaht yine bu odada öğrenmiş ve o gün kendisine Anadolu'nun yeni bir müracaat yapacağı düşüncesiyle burada heyecanlı saatler geçir- mişti.

17 Kasım Cuma günü gecesi saat yarım sularında Refet Paşa- nın yaveri Binbaşı İzzet Bey (ha- len Tokyo Büyükelçimiz Orgeneral İzzet Aksalur) Velihaht nâbetçi ya- veri deniz yüzbaşısı Nizamettin Beye (emekli albay) telefon et- miş ve (Refet Paşa hazretleri, Velihaht hazretleriyle hemen gör- müşek istiyorlar) demişti. Niza- mettin Bey kütüphane odasında bulunan Velihaht, gelen haberi ar- zetmiş ve Mecit Efendi (Buyur- sunlar efendim) cevabını vermişti.

Bu cevap üzerine gece saat bi- re doğru Refet Paşa saraya gel- mişti. Velihaht Abdülmecit Efendi kendisini kütüphane odasında ka- bul etmiş ve mülâkatları on beş, yirmi dakika kadar sürmüştü. Mülâkatın sonunda Refet Paşa elinde bir zarfla ve beşüş bir yüz- le çıkmıştı. Caket ataylı bulunan Velihaht, Paşayı üst kat merdiven başına kadar teşyi etmişti.

Velihaht, Paşa gittikten sonra huzurunda bulunan yâverine ve kâtibine (Hakkısaltanattan fera- gat ettim, makamı Hilâfete intihabımı kabul eyledim) demişti. Halinde bir fevkalâdelik yoktu, böyle bir vesikaya imza koymuş olmaktan müteessir görünmüyör- du.

18 Kasım günü Büyük Millet Meclisi VI. Mehmet Vahideddin'in Halife'likten iskatına karar ver- miş ve Abdülmecit Efendi'yi Ha- lifeliğe seçmişti. O akşam Refet Paşa tekrar gelip tebrikte bulun- muş ve Mustafa Kemal Paşanın, yazılacak Beyanname hakkındaki direktiflerini bildirmişti.

Beyanname Büyük Millet Meclisine memnuniyetin belirtil- mesi, VI. Mehmet Vahideddin'in hareketinin takbihi ve ünvanın sadece Halife-i Müslimin olarak kullanılması gibi hususların yer alması isteniyordu.

Bu tekliflerden memnun görün- miyen yeni Halife ertesi sabahdan itibaren hususî surette tebrik ve ziyaretleri kabul etmeye başla- mıştı. Kendisini görmeye ve teb- riklerini bildirmeye gelenler ara- sında Namık Kemal Beyin oğlu Ali Ekrem Bey de vardı.

Ali Ekrem Bey muhtıra defte- rinin 20 Kasım tarihli sayfa- sında bu ziyareti ve mülâkatı tafsilâtiyle anlatmaktadır: Defte- rin ilk satırlarında aynen şunlar yazılıdır: (9,5 ta hareket, Dolma- bahçe sarayına, misafir odasında diğer birkaç kişi ile intizar, bir adam geldi, misafirleri çağırdı, bana, siz biraz bekliyeceksiniz de- di, sureti hususiyede kabul olu- nacaktır. On dakika intizardan sonra yukarıya yâverle beraber çıktım.

Abdülmecit Efendi beni kütüp- hanesinin ön kapısında kabul e- derek içeriye götürdü. Ayağını öpmek istedim bırakmadı. Beni karşısına oturttu. Hemen söze

(Devamı 32. sayfada)

Tarih ve Hâtıralar

(Baştarafı 16. sayfada)

başlıyarak, siz bu hallere ne dersiniz, dedi ..

Halife bu mülakatında sinirli görünüyor (Adıma Abdülmecit diyorlar, bari Abdülmecit Ağa desinler) diye şekva ediyor, (Sonra ben bir beyanname neşredek vahideddin'in hiyanetini âlemi İslâma ilân edecekmişim, benim neme lâzım, mademki o halolunmuştur. Fenalıklarını fetva söyler, böyle şey yapamam dedim, reddettim) diyordu.

Alli Ekrem Bey Halifenin böyle sinirli bir hava içinde devam eden konuşmalarına karşı onun gönlünü, gururunu okşayan cümlelerle

cevap vermiş ve diğer ziyaretçilerin geldikleri bildirildiği vakit salondan ayrılmıştı.

Tavanı, duvarları tırşe boyalı, ceviz kapıları yaldızlı bu kütüphane salonunda böylece bir tarih yaşanmış, son Veliâht Milli Mücadeleye iştirâk dâvetini bu odada reddetmiş, Halifelik haberini burada almış, saltanat feragatnamesini, Hilâfet beyannamesini bu odada imzalamıştı.

Abdülmecit Efendi Veliâht da-iresinden Dolmabahçe sarayına naklederken kütüphanesini sarayın Mabeyn kısmındaki Hünkâr odası sofasına aldirtmişti.

Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 8 4 0 1 7 0 1 0 *